

YHDENVERTAISUUS
VALTUUTETTU

DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI

Lausunto

1 (4)

31.10.2022

VTDno-2022-1357

Sosiaali- ja terveysministeriö

VN/27397/2022

Lausunto luonnoksesta Suomen romanipoliittiseksi ohjelmaksi vuosille 2023–2030

Valtuutettu kiittää mahdollisuudesta lausua Romanipoliittisesta ohjelmasta vuosille 2023–2030 sekä kesällä 2022 lausuntokierrokselle lähetetyn luonnoksen kommentointimahdollisuudesta. Valtuutetun luonnoskierroksella antamia näkemyksiä on otettu hyvin huomioon tässä lausuntokierroksella olevassa ohjelmaluonnoksessa.

Ohjelmassa huomioidaan laajasti tarve moniammatilliseen toimintamalliin, paikallisten toimijoiden mukaan ottaminen ja romaniväestön osallistaminen toimenpiteiden toteuttamiseen. Haavoittuvassa asemassa olevien romanien näkökulma on tuotu monipuolisesti esiin muun muassa kohdennetuissa toimenpiteissä moniammatillisella otteella. Romaniyhteisön monimuotoisuus on itsessään aiempia vuosia näkyvämmiin esillä.

Tietopohjan vahvistaminen on tärkeää, ja kulkee käsi kädessä romaniväestön osallistamisen kanssa. Tätä ohjelmaa on selkeästi rakennettu niin, että tiedon kerääminen ja romaniväestön aktiivinen osallisuus on näkyvissä elinkaariajattelua toteuttaen ja moninaisissa palveluissa. Tutkimus- ja selvitystyö ovat vahvasti ohjelmassa keskeisessä asemassa.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on mainittu muutamissa toimenpiteissä yhtenä toimijana. Valtuutetun rooli toimijana ei kuitenkaan ohjelmassa avaudu riittävästi. Valtuutettu toivookin, että kunkin tällaisen toimenpiteen osalta

käydään hyvissä ajoin erillinen keskustelu valtuutetun roolista ja mahdollisista vastuista.

Romanivastaisuus, vihapuhe ja syrjintä (luku 6)

Valtuutettu toivoo tarkempaa kirjausta etnisen profiloinnin kieltoon liittyvästä toimenpiteestä. Valtuutettu pitää tervetulleena, että toimenpiteessä korostetaan romaniyhteisön ja poliisin välisen yhteistyön lisäämistä etnisen profiloinnin estämiseksi. Yksityiskohtaisempana tavoitteena voisi myös olla säännöllinen yhteydenpito poliisin ja romaniväestön kesken liittyen etnisen profiloinnin kieltoon. Keskinäistä luottamusta lisää erityisesti toiminnan läpinäkyvyys, kuten se, että romaniyhteisö on tietoinen, millaisilla toimintamalleilla poliisi operoi, millaisissa asioissa poliisi on tekemisissä romaniväestön kanssa ja mitkä ovat ongelmakohdat.

Teema kytkeytyy erityisesti toiseen toimenpiteeseen sivulla 11.

Lapset ja nuoret (7.2)

Ohjelman sivulle 14 on kirjattu seuraava toimenpide ”Varmistetaan, että romanilapset ja -nuoret ovat huomioituna kuntien ja hyvinvointialueiden tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmissa”. Koska voimassa oleva yhdenvertaisuuslaki edellyttää oppilaitoksilta omaa yhdenvertaisuussuunnitelmaa, valtuutettu ehdottaa toimenpidettä täydennettäväksi niin, että huomioidaan romanilapset ja -nuoret koulukohtaisissa yhdenvertaisuussuunnitelmissa. Yhdenvertaisuuslain osittaisuudistuksessa esitetään varhaiskasvatustilaisuuksille velvollisuutta tehdä laitospohjainen yhdenvertaisuussuunnitelma. Valtuutettu pyytää myös huomioimaan tämän jatkotyön kannalta tässä ohjelmassa.

Sivun 17 toimenpiteeseen ”Kehitetään eri toimijoiden välistä yhteistyötä, jotta saadaan Ankkuritoimintaa romaninuorille saavutettavaksi” tulisi toimijaksi kirjata mukaan edustaja poliisilta. Muutoinkin on tärkeää ennalta ehkäisevässä työssä (erityisesti syrjäytymisen, rikollisuuden ja väkivallan ehkäisyssä) ottaa mukaan polisin edustaja paikallistason moniammatillisiin työryhmiin.

Perheet ja työikäinen väestö (7.3)

Sivulla 20 todetaan, että väkivaltaisissa ihmissuhteissa ilmenee yleensä useampia väkivallan muotoja ja että palveluihin hakeutuminen ja palvelujen saatavuus on ongelma vähemmistöjen kohdalla.

On tärkeää, että naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisessa työssä ja tähän laadituissa toimintasuunnitelmissa huomioidaan intersektionaalisuus ja eri vähemmistöihin, kuten romaneihin, kuuluvien naisten tilanne. Vaikuttava puuttuminen väkivaltaan edellyttää tiedonkeruuta myös vähemmistöihin

kuuluviin naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja tähän liittyvistä mahdollisista kulttuuri- tai ryhmäkohtaisista erityispiirteistä, vuoropuhelua yhteisöjen kanssa, sekä räätälöityjä tukitoimia niin uhreille kuin tekijöille.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää tärkeänä, että lähisuhde- ja parisuhdeväkivaltaa kokevien romaninaisten tuen tarve tunnustetaan. Väkivallan vastaisen työn tulee olla sukupuolisensitiivistä. Esimerkiksi THL on ohjeistanut, miten romaninaisten haavoittuva asema ja kulttuuriset erityispiirteet voidaan huomioida turvakotipalveluissa. Toimenpide-ehdotuksen mukaisessa toiminnallisessa selvityksessä tulee huomioida nimenomaisesti romaninainiin kohdistuva väkivalta.

Erityisen haavoittuvassa asemassa olevat (7.5)

Valtuutettu katsoo, että vammaisten romanien aseman edistämiseksi on seuraavaan vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunnan (VANE) laatimaan kansalliseen toimintaohjelmaan saatava erillinen kirjaus vammaisten romanien aseman edistämisestä. Sivun 23 toimenpide vaatii tarkennusta (”Huomioidaan moniperustainen syrjintä vammaisten romanien palvelujen saatavuudessa ja kehitetään vammaisten romanilasten vanhemmille vertaistukiryhmiä sekä muita erilaisia tuen muotoja. Tuodaan vammaisten romanien asiat osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallista valvontaohjelmaa moniperustaiseen syrjintään liittyen.”). Toimenpide itsessään ei mielestämme vastaa seuranta-kohtaan kirjattua tekstiä. Toimenpidettä voisi avata enemmän palveluihin pääsyn näkökulmasta.

Lisäksi vammaisten romanien kohdalla tulisi myös tarkastella elämäнкаarta huomioiden lapset, nuoret, työkäiset ja ikääntyvät romanit.

Työharjoittelujen sujuvoittaminen osana oppivelvollisuuden laajentumista (9.1)

Sivun 32 toimenpiteen ”Perustetaan paikallisesti pienimuotoisia työllisyyttä tukevia hankkeita, joissa pystytään vastaamaan paikkakunnan/alueen romanien tarpeisiin ja vaikuttamaan paikallisiin työnantajiin” fokus tulee olla pysyvien rakenteiden luomisessa, ei niinkään hankemuotoisessa työskentelelyssä. Tavoitteena on oltava työnantajien ja romaniväestön yhteen saattaminen ja pysyvien työharjoittelua ja työllistymistä tukevien mallien ja rakenteiden luominen sekä pidemmällä tähtäimellä niiden jalkauttaminen valtakunnallisesti. Yhteistyössä on oltava toimijana mukana myös paikalliset yritykset ja työnantajat.

Asumiseen liittyvien haasteiden purkaminen (luku 10)

Usean vuoden ajan suurin osa yhdenvertaisuusvaltuutetulle tulleista yhteydenotoista on koskenut asumista. Yhteydenotot eivät ole yksittäistapauksia, vaan kertovat laajalle levinneestä romanien syrjinnästä asumisessa.

Valtuutettu näkee myönteisenä kehityksenä, että romanien asumisessa kokemaan syrjintään on viime vuosina puututtu myös rikosoikeudellisin keinoin, ja tuomioistuimet ovat antaneet tuomioita asumisessa tapahtuneesta romanien syrjinnästä.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun näkemyksen mukaan romaniyhteisön valmiutta kohdata ja käydä keskustelua yhteisön sisäisten käytänteiden negatiivisista vaikutuksista on jatkettava. Tästä voisi tehdä kirjauksen esimerkiksi sivun 34 kohtaan, jossa avataan ympäristöministeriön selvityksistä liittyen romanien asumisen haasteisiin.

Sivun 35 toinen toimenpide ”Asuntotoimijoille tulee välittää tietoa yhdenvertaisuuden käsitteestä ja huomioida romanien asumiseen liittyvät haasteet kuntien ja alueiden yhdenvertaisuussuunnitelmissa” ei mielestämme vastaa seurantaan kirjattua toimenpidettä, joka kertoo suunnitelmien määräästä, kun taas toimenpide itsessään pitää monin tavoin laadullista tietoa sisällään. Esimerkiksi jatkotyöstön tai -selvityksen avulla voisi tarkemmin tarkastella sitä (tehdä kirjaus?), mitä toimenpiteitä romaniasumisen osalta suunnitelmiin on kirjattu, miten toimenpiteitä on seurattu, miten tietoa romaniasumisen edistämiseksi yhdenvertaisuussuunnitelmissa on ja miten romaniväestön osallisuus ja kuuleminen suunnitelmissa näkyy.

Terveys ja hyvinvointi (luku 11)

Eräs romaninaisten terveyteen ja hyvinvointiin keskeisesti liittyvä kysymys on heihin kohdistuva väkivalta, mukaan lukien lähisuhdeväkivalta. Romaninaisten terveys ja hyvinvointi edellyttää sukupuolisensitiivistä väkivallan vastaista työtä.

Sivun 37 viimeinen toimenpide-ehdotus koskee romaninaisia. Toimenpiteen seurannassa on ehdotettu, että alussa ja lopussa naisille suoritetaan kysely terveydentilan kokemisesta sekä hyvinvoinnin ja fyysisen kunnon tarkistukset. Ehdotamme, että tämän toimenpiteen yhteydessä romaninaisia tuetaan nimenomaisesti ottamaan väkivalta puheeksi. Kyselyn tulisi sisältää kysymyksiä koetusta väkivallasta ja väkivallan uhasta sekä avun saamisesta.

Tarkastaja

Päivi Al-Tameemi